

ԼԱԼԻԿ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

բանաստիճական գիրք. դոկտոր, ՀՊՄՀ

ՊԱՏԿԵՐԱՎՈՐ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՐԵՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ

Պատկերավոր համեմատությունները (ՊՀ) ազատ կամ կայուն բառակապակցություններ են, որոնց հիմքում ընկած է համեմատությունը (փոխաբերությունը), որն արտահայտում է համեմատելի հատկանիշ՝ երկու տարասեռ առարկաների եւ նրանց հատուկ ընդհանուր հատկանիշի հարաբերության միջոցով¹: Այդ կարգի կառույցները գործառվում են մեր լեզվի բոլոր գոյավիճակներում՝ առավել կամ նվազ հաճախականությամբ, տարբեր կառուցատիպերով, որ պայմանավորված է ժամանակաշրջանի լեզվամտածողությամբ: Գրաբարում ՊՀ-ների բաղադրիչները միավորվում են իբրեւ, քան, որպէս նախադրություններով, հմտ. խոյանալ իբրեւ զարծուի, չար քան զթոյսս իժից, որպէս լոյս առ խաւար եւ այլն:

ՊՀ-ները, իբրեւ լեզվական միավորներ, բնութագրվում են որոշակի հատկանիշներով եւ դասակարգվում են ըստ ներբառութային իմաստային հարաբերությունների (հոմանիշներ, հականիշներ), ըստ ձեւաբանական արժեքի (ածականական, բայական եւ մակբայական), ըստ տարբերակների եւ այլն:

Լեզվում տարբերակներն առաջանում են այն բանի հետեւանքով, որ քերականական իմաստներն ավելի շատ են, քան դրանք արտահայտելու լեզվական միջոցները: Առանձնացվում են համազոր եւ ոչ համազոր լեզվական տարբերակներ: Համազոր են համարվում այն տարբերակները, որոնք կարող են ազատորեն փոխարինվել մեկը մյուսով, կիրառվել գրեթե

¹ Հմտ. Խ. Բաղիկյան, Ժամանակակից հայերենի դարձվածային միավորները, Երեւան, 1986, էջ 126-127, 140, 260-263. А. Г. Назарян, Фразеология современного французского языка, Москва, 1987, էջ 111-125, 194-199. Պ. Բեդիրյան, Ժամանակակից հայերենի ոչ փոխաբերական կայուն բառակապակցությունները, Երեւան, 1990, էջ 50-51:

բոլոր ոճերում, խոսքի բոլոր ոլորտներում: Տարբերակները ոչ համազոր են, երբ ունեն իմաստային, ոճական, կիրառական եւ տարածական տարբերություններ²:

Սույն հոգւածում մենք կփորձենք ներկայացնել ՊՀ-ների տարբերակները գրաբարում, ավելի որոշակի՝ Աստվածաշունչ մատյանի գրքերում³, որտեղ դրանք առավելապես հանդես են գալիս որպես խոսքի ոճական արժեքի եւ ոճական կառուցվածքի դրսեւորումներ. հանգամանք, որ առաջին հերթին պայմանավորված է թարգմանական բնագրի ճիշտ մատուցման նպատակով:

Տարբերակներն ընդհանրապես հոմանշային գույգ (կամ գույգեր) են, որոնք արտահայտում են իմաստային մերձավոր կամ նույնական նշանակություններ եւ միմյանցից տարբերվում են արտահայտություն եղանակներով կամ կառուցվածքային գործոններով: Ըստ վերջին հանգամանքի էլ կարելի է խոսել տարբերակների տեսակների մասին:

ա) Եթե հոմանշային կառույցները միմյանցից տարբերվում են բաղադրիչ բառերի փոփոխակներով (հոմանշային տարբերակներով), ապա այդ կարգի տարբերակները կոչվում են քառական, հմմտ. հոսել իբրեւ զջուր եւ հոսել իբրեւ զհեղեղ:

բ) Եթե հոմանշային կառույցները միմյանցից տարբերվում են բաղադրիչ բառերի քերականական ձեւավորումով, ապա այդ կարգի տարբերակները կոչվում են քերականական, հմմտ. գոչել իբրեւ զառիւծ եւ գոչել իբրեւ առիւծոնք:

գ) Եթե համարժեք կառույցները միմյանցից տարբերվում են բաղադրիչների շարադասությամբ, ապա այդ կարգի կառույցները կոչվում են քանական, հմմտ. գոչել իբրեւ զառիւծ եւ գոչել իբրեւ զառիւծ զայրագին:

Աստվածաշնչի գրքերում հանդիպում են ՊՀ-ների վերոնշյալ տարբերակներ՝ բառային, քերականական եւ քանական⁴, որոնց քննությունը կանգնադառնանք ստորեւ:

1. Բառային (հոմանշային) տարբերակներ. Աստվածաշնչի գրքերում բառային (հոմանշային) տարբերակների իմաստակառուցվածքային քննությունը ցույց է տալիս, որ դրանք այնպիսի կապակցություններ են, որոնք միմյանցից տարբերվում են հոմանշային որեւէ բաղադրիչով՝ միա-

² Զ. Աղաջանյան, Ձեռագրական նորմ եւ խոսքի մշակույթի հարցեր, Երևան, 2007, էջ 116:

³ Աստուածաշունչ մատենա հին եւ նոր կտակարանաց, Հայաստանի Աստուածաշնչային ընկերություն, Երևան, 1997:

⁴ Գրաբարի դարձվածային տարբերակների մասին տե՛ս Պ. Բեղիրյան, Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն, Երևան, 1973, էջ 213-216:

ժամանակ պահպանելով իմաստային մերձավորությունը որոշակի աստիճան: Այդ տարբերակներն ունեն այնպիսի կառուցատիպեր, որոնք միմյանց հարաբերում են նախադրությունների, գերադաս և ստորադաս բաղադրիչների փոփոխականերով:

ա) Աստվածաշնչի գրքերում բառային տարբերակներ են կազմում այն կապակցությունները, որոնց կառուցվածքում առկա են հոմանիշ նախադրություններ (հաճախ էլ՝ հետադրություններ). քան զձին սպիրակ // իբրեւ զձին սպիրակ, որպէս ի կարկրոյ հարեալք // իբրեւ ի կարկրոյ հարեալք, իբրեւ զաւագ բազմանալ // քան զաւագ բազմանալ, որպէս լոյս առ խաւար // զոր օրինակ լոյս առ խաւար, քան զսուր երկասայրի // որպէս զսուր երկասայրի, իբրեւ զաւագ // որպէս զաւագ // քան զաւագ եւ այլն:

Հմմտ. Եթէ իցեն մեղք ձեր իբրեւ զձանձախարիթ, իբրեւ զձին սպիրակ արարից (Եսայ. Ա. 18): Տօղեա յիս մշտկաւ եւ սուրբ եղէց, լուա եւ քան զձին սպիրակ եղէց (Սաղ. Ծ. 9): Եւ եգից զաւակ քո իբրեւ զաւագ ծովու, որ ոչ թուիցի ի բազմութենէ (Ծնն. ԼԲ. 12): Տեղեաց ի նոսա միս, որպէս զհող, որպէս զաւագ ծովու զթռչունս թեւաւորս (Սաղ. ՀԷ. 27): Բազմեցան զինեւ այրիք նոցա քան զաւագ ծովու (Երե. ԺԵ. 8):

Նման կապակցությունների արտահայտությունը պլանում կարող են գեղջվել ածականական բաղադրիչները կամ նախադրությունները. իբրեւ բոց // որպէս բոց, իբրեւ զաւագ ծովու // որպէս զաւագ ծովու // քան զաւագ ծովու, որպէս զանասունս // իբրեւ զանասունս, շանց գունակ // շանց օրինակ, իբրեւ (զ) Աստուած // որպէս (զ) Աստուած իբրեւ բոց հրոյ // բոց հրոյ եւ այլն: Հմմտ.

Թռիչք նորա իբրեւ զթռիչս բոցոյ հրոյ (Երգ. Ը. 6): Եւ աչք նորա որպէս բոց հրոյ (Յայտ. Ա. 14): Եւ աչք նորա բոց հրոյ, եւ ի վերայ գլխոյ նորա պսակս բազումս (Յայտ. ԺԹ. 12):

բ) Բառային տարբերակներում կարող են փոխվել գերադաս բաղադրիչները (ածականական կամ բայական). քաջ քան զԱքիլէս // արի քան զԱքիլէս, վարթար քան զշուն // լիրք քան զշուն, փրկում մինչեւ ի մահ // անմխիթար մինչեւ ի մահ, ի վեր քան զմիւս // գերազանց քան զմիւս, յորդել իբրեւ զջուր // յորդել իբրեւ զհեղեղ // հոսել իբրեւ զհեղեղ, իբրեւ զհուր վառել // իբրեւ զհուր բորբոքել(իմ), իբրեւ զխտրան ի բաց թողուլ // իբրեւ զխտրան հաւրանել ընկենոյ, ազդող քան զամենայն սուր // հաւրու քան զամենայն սուր, վառեալ իբրեւ զհնոց // ջեռեալ իբրեւ զհնոց եւ այլն:

Հմմտ. 1. Եւ ասէ Դաւիթ, Նա եւ վարթար եւս եւ քան զշուն (Ա. Թագ. ԺԷ. 43): Իբրեւ շունք լիրքք եղեն յանձին իւրեանց, որ ոչ գիտեն զյագուրդ (Եսայ. ԾԶ. 11): 2. Եւ յորդեացեն իբրեւ զջուր իրաւունք եւ արդարութիւն

իրրեւ զհեղեղ անհուն (Ամովս., Ե. 24): Հոսեացեն իրրեւ զհեղեղ զարտասուս ի տուէ եւ ի գիշերի (Ողբ., Բ. 18):

դ) Հանդիպում են տարբերակներ, որոնց երկրորդ եզրում փոխված են լինում՝

1. Գերադաս բաղադրիչները եւ նախադրությունները. Հմմտ. Ծաղկեցէ՛ք որպէս զվարդենի բուսեալ (Սիրաք. ԼԹ. 17): Ծաղկեցէ՛ք ծաղիկ իրրեւ զշուշան (Սիրաք. ԼԹ. 19):

2. Գերադաս բաղադրիչները եւ նախադրության խնդիրները, Հմմտ. Ակնկալեսցի իրրեւ զանձրեւ բարբառ իմ, եւ իջցեն իրրեւ զցօղ պատգամք իմ, իրրեւ զանձրեւ ի վրեայ սիգոյ եւ իրրեւ զրեղաւարաւի ի վերայ խոտոյ (Բ, Օրէնք, ԼԲ. 2):

3. Բոլոր բաղադրիչները, Հմմտ. Աւրհնութիւն նորա իրրեւ զգեպ ծաւալեցան, որպէս հեղեղ զցամաք արքոյց (Սիրաք. ԼԹ. 27):

դ) Բառային տարբերակներ են ստեղծում սեռականով ավելադրությունները, որոնք ցուցաբերում են հոմանշային հարաբերություններ, ինչպես՝ Աչք իւր են իրրեւ զրոց հրոյ (Յայտ. Բ. 18): Ո՞ հանդարտեսցէ յայտնութեան նորա. զի նա մտցէ իրրեւ զրոց հալոցի (Մաղա. Գ. 2):

Սեռականով ավելադրությունը հոմանշային հարաբերություն կարող է ձեւավորել տարբերակային եզրի ածականական բաղադրիչի հետ, Հմմտ.

Որդւոց մարդկան ատամունք իւրեանց զէն եւ նետք են, եւ լեզուք նոցա որպէս զսուր սուսերի (Սաղ., ԾԶ. 5): Զօրհանապազ զանիրաւութիւն խորհեցաւ ի լուզուի իւրում, որպէս ածելի սուր սրեաց զնենգութիւն (Սաղ., ԾԱ. 4):

ե) Տարբերակներ կարող են դառնալ համարժեք նախդրավոր կառույցները, ինչպես՝ Եւ ելին ինքեանք եւ թագաւորք ... քաղում իրրեւ զաւագ առ աին ծովու բազմութեամբ (Յեսու. ԺԱ. 4): Եւ ուղտուց նոցա ոյ գոյր թիւ, այլ էին իրրեւ զաւագ առ եզր ծովու բազմութեամբ (Դատ, Է. 12):

զ) Բառային տարբերակներ կարող են ի հայտ գալ նաեւ կապակցության համեմատելի բաղադրիչների փոփոխականերով, որոնք հաճախ արտախոսքային մակարդակում չեն առանձնանում որպէս բուն հոմանիշներ, ինչպես՝

սպիտակ իբրեւ զլոյս // սպիտակ իբրեւ զծիւն // սպիտակ քան զկաթն
սեւա իբրեւ զագռաւ // սեւա իբրեւ զկապերտ այծեայ⁵

⁵ Մեա միջուկի գունային ենթադաշտին աղերսվում են ագռաւ եւ կապերտ (այծեայ) գունային երանգի հասկացությունները (տե՛ս Լ. Մ. Խաչատրյան, Գունանուն բաղադրիչով համեմատություն-դարձվածային միավորները գրաբարում (ըստ Աստվածաշնչի), «Մխիթար Գոշ» գիտամեթոդական հանդես, Վանաձոր, 2003, հ. 1, էջ 23):

իբրեւ զառիւծ // իբրեւ զվիշապ

որպէս սուր // որպէս ածելի եւ այլն: Հմմտ.

1. Եւ լուսաւորեցան երեսք նորա իբրեւ զարեգակն, եւ հանդերձք նորա եղեն սպիտակ իբրեւ զլոյս (Մատթ. ԺԷ. 2): Եւ էր տեսիլ նորա իբրեւ զփայլակն եւ հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ զձիւն (Մատթ. ԻԸ. 3): Զուարթագին են աչք նորա ի գինւոյ եւ սպիտակ արամունք նորա քան զկաթն (Ծննդ. ԽԹ. 12):

2. Եւ եղիցին մնացորդքն Յակոբայ ի հեթանոսս, ի մէջ ազգաց բազմաց, իբրեւ զառիւծ ի մէջ խաշին յանտառի (Միքիէ. Ե. 8): Օտարացարուք ի միջոյ Բաբելոնի, եւ եղերուք իբրեւ զվիշապս առաջի խաշանց (Երե. Ծ. 8):

3. Որդւոց մարդկան ատամունք իւրեանց զէն եւ նետք են, եւ լեզուք նոցա որպէս զսուր սուսերի (Սաղ., ԾԶ. 5): Զօրհանապազ զանիրաւութիւն խորհեցաւ ի լեզուի իւրում, որպէս ածելի սուր սրեաց զնենգութիւն (Սաղ., ԾԱ. 4):

Ինչպես նկատելի է վերոբերյալ կապակցությունների կառուցվածքային քննությունից, ՊՀ-ների բառական տարբերակները լայն կիրառություն ունեն Աստվածաշնչի գրքերում, որպես խոսքի ոճական հնարանքներ:

Բ. Քերականական տարբերակներ. Աստվածաշնչի գրքերում հանդիպում են ՊՀ-ների քերականական տարբերակներ, որոնք կարելի է խմբավորել ըստ բաղադրիչների ձեւաբանական եւ շարահյուսական հատկանիշների: Այս դեպքում հաշվի են առնվում նրանց բաղադրիչների դրսեւորման ձեւաբանական միջոցները (հոլովման, թվի եւ այլ կարգերում) եւ կապակցության բաղադրիչների շարադասական դիրքի փոփոխությունը:

1. ՊՀ-ների ձեւաբանական տարբերակներում առկա են անվանական բաղադրիչների հոլովական զուգաձեւություններ եւ եզակի-հոգնակի ձեւեր: Դիտարկենք այդ տարբերակները շարահյուսական միջավայրում:

ա) Բաղադրիչների հոլովական զուգաձեւությամբ տարբերակներ⁶:

Այս կարգի կառույցներում նախադրության խնդիրները հոլովական տարբեր արտահայտություններ ունեն՝ պայմանավորված այն հանգաման-

⁶ Հայ քերականագիտության մեջ ընդհանրապես քերականական, մասնավորապես հոլովական զուգաձեւություններին անդրադարձել են Ա. Բագրատունին (Հայերէն քերականութիւն ի պէտս զարգացեոց, Վենետիկ, 1852, էջ 6-7, 9, 11, 13, 17-29, 94), Մ. Սեբաստացին (Քերականութիւն գրաբարի լեզուի հայկազեան սեռի, Վենետիկ, 1730, էջ 20-43, 253-293), Մ. Չամչեանը (Քերականութիւն հայկազեան լեզուի, Վենետիկ, 1843, էջ 11-34), Լ. Խաչատրյանը եւ Լ. Ենգոյանը, Գոյականի հոլովական զուգաձեւությունները Ե. դարի մատենագրական երկերում («Էջմիածին», Ը., 2015, էջ 60-68):

քով, որ տվյալ նախադրույթյունը կարող է խնդիր ստանալ տարբեր հոլովներով, հմմտ. մահու չափ // մահուամբ չափ, գոչել իրրեւ առիւծ // գոչել իրրեւ զառիւծ, իրրեւ զառիւք // իրրեւ զզառիւս, իրրեւ ոչխարք // իրրեւ զոչխարս եւ այլն: Հմմտ.

Իշխանք նորա իրրեւ առիւծունք գոչեացն, եւ դատաւորք նորա իրրեւ զգայլս (Սոփ., Գ. 3): Եւ աղաղակեաց ի ձայն մեծ, գոչեաց իրրեւ զառիւծ (Յայտ., Ժ. 3):

բ) Բաղադրիչների եզակի-հոգնակի ձեւերով տարբերակներ. իրրեւ զմանուկ // իրրեւ զմանուկս, իրրեւ զգառն // իրրեւ զգառիւս, իրրեւ զայր // իրրեւ զարս, իրրեւ զոչխար // իրրեւ զոչխարս, որպէս ծնող // որպէս ծնողք եւ այլն: Հմմտ.

1. Ես իրրեւ զգառն անմեղ վարեալ ի սպանդ, ոչ գիտասցի, թէ զինէն խորհեցան խորհուրդ չար (Երե., ԺԱ. 19): Զի իրրեւ զձիս ճախրեցան եւ իրրեւ զզառիւս խայտացին՝ աւրհնել զքեզ (Իմաս., ԺԹ. 9): 2. Ապա թէ անդանդաղ լինիցիս, հասանիցէ իբրեւ զաղբիւր ամառն քո, եւ կարօտութիւն իրրեւ այր մի չար ինքնահալած լինիցի (Առակ., Զ. 11): Եւ եթող առ իւր ի նոցանէ իրրեւ արս երիս հազարս (Ա. Մակ., ԺԲ. 47):

գ) Աստվածաշնչի ՊՀ-ների շրջանակներում հանդիպում են այնպիսի կառույցներ, որոնք միաժամանակ դրսեւորում են թե՛ բառային (նախադրույթյունների) եւ թե՛ քերականական (հոլովական) տարբերություններ. նման Աստուծոյ // որպէս զԱստուած, նման արծաթոյն // իրրեւ զարծաթ, նման առիւծոյ // որպէս զառիւծ, որպէս խաշին // իրրեւ զխաշն եւ այլն: Հմմտ.

1. Էր կենդանին առաջին նման առիւծոյն, եւ երկրորդ կենդանին՝ նման զուարակի (Յայտ., Դ. 7): Եւ բազմեալ հանգեալ իրրեւ զառիւծ եւ իրրեւ զկորին առիւծու (Թիւք, ԻԴ. 9): 2. Առաջնորդեցեր որպէս խաշին ժողովրդեան քո ի ձեռն Մովսիսի եւ Ահարոնի (Սաղ., ՀԶ. 21): Եւ որ չէնն մնասցէ, եղիցի իրրեւ զհօր մակադեալ եւ իրրեւ զխաշն լքեալ (Եսայ., ԻԷ. 10):

դ) Նախադրույթյունների հայցականով խնդիրը կարող է հանդես գալ Զ նախդրով եւ առանց դրա. որպէս զմեղուս // որպէս մեղուս, որպէս առիւծ // որպէս զառիւծ եւ այլն:

Հմմտ. Այլ զկնի Տեառն գնացից, իրրեւ առեւծ մռնչեսցէ, զի ինքն մռնչեսցէ (Ովսէ., ԺԱ. 10): Զի ես եմ իրրեւ զյովազ ի վերայ Եփրեմի, եւ իրրեւ զառեւծ ի վերայ Կանան Յուդայ (Ովսէ., Ե. 14):

2. ՊՀ-ների շարահյուսական տարբերակների ձեւավորման գործում կարեւոր դեր է վերապահվում կապակցությունների շարադասական գոր-

ծոնին. դրանք ձեռավորվում են կառույցի բաղադրիչների շարադասական դիրքի փոփոխություններով.

իրեն զմարգարիսն պարտական // իրեն զպարտական մարգարիսն, քաղցր քան զմեղու խորիսիս // քաղցր քան զխորիսիս մեղու, իրեն զարծաթ ի բովս (քննել) // (մկրանել) ի բովս իրեն զարծաթ, ծագել իրեն զոյս // իրեն զոյս ծագել, գոչել իրեն զառիծ // իրեն զառիծ գոչել **եւ այլն: Օրինակ՝**

1. Վասն Երուսաղեմի ոչ ներեցից, մինչեւ ծագեացէ իրեն զոյս արդարութիւն նորա (Եսայ., ԿԲ. 1): Եւ կոտորեցի զնոսա բանիւ բերանոյ իմոյ, եւ իրաւունք քո իրեն զոյս ծագեացեն (Ովսէ., 2. 5): 2. Արթո՛ւն լերուք, հսկեցէ՛ք, զի ոսոխն ձեր Սատանայ իրեն զառեւծ գոչէ (Ա. Պետ., Ե. 8): Եւ աղաղակեաց ի ձայն մեծ, գոչեաց իրեն զառեւծ (Յայտ., Ժ. 3):

Շարահյուսական տարբերակներ են ստեղծվում ածականական բաղադրիչների գեղջման դեպքում. սուր քան զամենայն սուր երկասյրի // քան զամենայն սուր երկասյրի, քաղցր քան զխորիսիս մեղու // իրեն զխորիսիս մեղու **եւ այլն: Հմմտ.**

1. Յանկալի է նա քան զոսկի եւ քան զականս պատուականս բազումս (Սաղ., ԺԸ. 11): Ընկալարո՛ւք զխրատ, եւ մի՛ զարծաթ, եւ զգիտութիւն քան զոսկի ընտիր (Առակ., Ը. 10): 2. Քաղցր է նա քան քան զմեղու խորիսիս (Սաղ., ԺԸ. 11): Եւ նա էր իբրեւ զսերմն գնձոյ՝ սպիտակ եւ համ նորա իրեն զխորիսիս մեղու (Ելք., ԺԶ. 31):

Գ. Քանակական տարբերակներ. Աստվածաշնչի գրքերում այս կարգի տարբերակները հանդես են գալիս բաղադրիչների քանակային տարբեր կազմերով՝ համառոտ եւ ծավալուն, որոնք, պահպանելով իմաստային մերձավորությունը, կազմում են հոմանշային զույգ(եր):

Քանակական տարբերակները սովորաբար ձեռավորվում են այն դեպքում, երբ ելակետային բառակապակցության նախադրության խնդիրը ստանում է որեւէ կարգի լրացում՝ այդպիսով առաջին պլան մղելով ՊՀ-ի իմաստային բեռնվածությունը: Այդ կարգի լրացումները կարող են արտահայտվել ինչպես բառով, բառակապակցությամբ եւ նախդրավոր կապակցությամբ, այնպես էլ (երկրորդական) նախադասությամբ: Ըստ այդ հանգամանքի էլ առանձնացվում են քանակական տարբերակների կառուցատիպերը:

1. Լրացական անդամն արտահայտված է բառով.

ՊՀ-ների արտահայտության պլանում այդպիսի բառական բաղադրիչները կամ ընտրական անդամներ են, ինչպես՝

իբրեւ զհնոց // իբրեւ զհնոց վառեալ

իբրեւ զլոյս // իբրեւ զլոյս փոթագին
 իբրեւ զլոյս // իբրեւ զլոյս արեգական
 իբրեւ զեղբայր // իբրեւ զեղբայր զհարազատ
 իբրեւ ոչխարք // իբրեւ ոչխարք մոլորեալք
 որպէս անձրեւ // որպէս անձրեւ սաստիկ
 յորդեւ իբրեւ զհեղեղ // յորդեւ իբրեւ զհեղեղ անհուն
 գոչեւ իբրեւ զառիւծ // գոչեւ իբրեւ զառիւծ զայրագին
 որպէս խաչն // որպէս զխաչն քնալ եւ այլն:

Հմմտ. 1. Առաջնորդեցեր որպէս խաչին ժողովրդեան քո ի ձեռն Մովսիսի եւ Ահարոնի (Սաղ. ՀԶ. 21): Եւ որ չէնն մնասցէ, եղիցի իբրեւ զխաչն քնալ (Եսայ., ԻԷ. 10): 2. Զի բորբոքեցան իբրեւ զհնոց սիրտք նոցա յանիծանել զնոսա (Ովսէ., Է. 6): Ամենեքին ջեռան իբրեւ զհնոց վառեալ, եւ հուր եկեր զգատաւորս նոցա (Ովսէ., Է. 7): 3. Եւ կոտորեցի զնոսա բանիւ բերանոյ իմոյ, եւ իրաւունք քո իբրեւ զլոյս ծագեսցեն (Ովսէ., Զ. 5): Եւ եղիցի լոյսն լուսնի իբրեւ զլոյս արեգական, եւ լոյսն արեգական եւ թնապատիկ եղիցի (Եսայ., Լ. 26):

2. Լրացական անդամն արտահայտված է բառակապակցութեամբ (կամ նախդրովոր կապակցութեամբ): Այստեղ պետք է նկատի առնել, որ լրացական անդամները վերաբերում են գերադաս բաղադրիչներին, հմմտ.

իբրեւ վիշապ // իբրեւ զվիշապս առաջի խաչանց, օրինակ իմն որպէս փոթորիկ // օրինակ իմն որպէս փոթորիկ յանրատէ տերեւաթափ, իբրեւ զփայլակն // իբրեւ զփայլակն անկեալ յերկնից, իբրեւ զաւազ ծովու // իբրեւ զաւազ առ ափն ծովու եւ այլն:

Հմմտ. 1. Եւ ցիւք ի դաշտս ծծեցին զօդս իբրեւ վիշապս (Երե., ԺԴ. 6): Եւ յերկրէդ Քաղդեացւոց ելէք, եւ եղերուք իբրեւ զվիշապս առաջի խաչանց (Երե., Ծ. 8): 2. Եղից զաւակ քո իբրեւ զաւազ ծովու, որ ոչ թուիցի ի բազմութենէ (Ծնն., ԼԲ. 12): Եւ ելին ... իբրեւ զաւազ առ ափն ծովու բազմութեամբ (Յեսու. ԺԱ. 4):

Այլ դեպքերում բառակապակցական լրացումը վերաբերում է բայական անդամին, ինչպես՝

Դիր զհս իբրեւ զկնիք ի սրտի քում եւ իբրեւ զմաւրանի ի վերայ բազկի քո (Երգ., Ը. 6):

Քանակական տարբերակներում բայական անդամը կարող է զեղչված լինել, ինչպես՝ իբրեւ զառիւծ // իբրեւ զառիւծ ի մէջ խաչին, որպէս մեղուս // որպէս մեղուս ընդդեմ ծաղկանց, իբրեւ զարծաթ // իբրեւ զարծաթ ի բովս եւ այլն: Հմմտ.

Որսացեալ եմ իրրէ զառիծ ի սպանումն (Յովբ., Ժ. 16): Եւ եղիցին մնացորդքն Յակոբայ ի հեթանոսս իրրէ զառիծ ի մէջ խաշին (Միքիէ, Ե. 8):

3. Լրացական անդամն արտահայտված է (երկրորդական) նախադասությամբ: Այս կարգի կառուցատիպերում նախադասությամբ արտահայտված հավելական բաղադրիչները հիմնականում լրացնում են նախադրության խնդրին՝ հանդես գալով իբրեւ ստորոգումային լրացումներ: Հմմտ.

1. Ես եմ պարիսպ, եւ ստինք իմ իրրէ զաշտարակս (Երգ., Ը. 10): Ռնգունք քո իրրէ զաշտարակն Լիբանանու, որ դիրք հանդէպ Դամասկոսի (Է. 4): 2. Եւ ճակատեցան որդիքն Իսրայելի ընդդէմ Ասորուցն իրրէ երկու երանակք այծից (Գ. Թագ., Ի. 27): Վարսք քո իրրէ զերանակս այծից, որք երեսեցան ի Գաղղասաթէ (Դ. 1):

Այսպիսով, Աստվածաշնչի գրքերում ՊՀ-ների տարբերակները բնութագրվում են որոշակի կառուցատիպերով. առանձնացվում են բառային (հոմանշային), քերականական եւ քանակական տարբերակները: ՊՀ-ների տարբերակների ձեւավորման գործում զգալի դեր ունեն գերադաս եւ ստորադաս բաղադրիչների բառաքերականական հատկանիշները, կամընտրական անդամները, նրանց արտահայտության լեզվական միջոցները եւ, որ կարեւոր է, նախդիրների կապակցելիական հնարավորությունները:

ՊՀ-ների ուսումնասիրությունը Աստվածաշունչ մատյանում ունի ոչ միայն ճանաչողական, բանասիրական եւ լեզվաբանական նշանակություն, այլ նաեւ աղբյուրագիտական նշանակություն՝ գրաբարայեզու պատմիչների երկերի պատկերավորման համակարգի գնահատման տեսանկյունից: Հինգերորդ դարի մատյաններում հանդիպող ՊՀ-ների բացարձակ մեծամասնությունը սերում է Աստվածաշունչ մատյանից. մի հանգամանք, որ պայմանավորում է պատմիչների մատյանների պատկերավորման կուռ համակարգը: Այդ առումով Աստվածաշնչի պատկերավորման համակարգը, բոլոր առումներով, մնում է որպէս չգերազանցված չափանիշ, որի ազդեցությունն առկա է բոլոր դարերի հայկական պատմագեղարվեստական երկերի պատկերավորման համատեքստում:

РЕЗЮМЕ

Варианты образных сравнений в книгах Библии (армянский перевод) характеризуются конкретными моделями, которые разделяются на следующие подгруппы: словесный (սպիտակ որպէս զձիւն // սպիտակ իրրէ զկաթն. белый как снег // белый как молоко), грамматический (սման Աստուծոյ // որպէս զԱստուած. подобно Богу // как Бог), количественный (քաղցր իրրէ զմեղր // քաղցր քան զխորիսի մեղր. сладкий как мёд // сладкий как соты мёда).

В плане образования таких вариантов важную роль играют способы выражения доминантного компонента, грамматические признаки зависимого члена, расположение элементов сочетания, а также связывающие особенности предлогов в планах выражения и содержания структуры.

SUMMARY

The variants of figurative comparisons in the books of the Bible (Armenian version) are characterized by specific models, which are divided into the following groups: *wordy* (սպիտակ որպէս զձիւն // սպիտակ իրրէ զկաթն. white as snow // white as milk), *grammatical* (սման Աստուծոյ // որպէս զԱստուած. like the God // as a God), *quantitative* (քաղցր իրրէ զմեղր // քաղցր քան զխորիսի մեղր. sweet as honey // sweet like a honeycomb honey).

In terms of the formation of these variants the ways of expression of dominant component the grammatical features of a dependent member, the layout combinations, as well as the binding characteristics of prepositions in the plans of expression and content structure play an important role.

